

Rėgulae legendi *Skaitymo taisyklės*

Abėcėlė	Tarimas Vidurio-Rytų Europoje	Antikinio (rekonstruoto) tarimo skirtumai	Itališkojo tarimo skirtumai
A a	[a, ā]		
B b	[b]		
C c	[c] prieš i, y, e, ae, oe, kitur [k]	visada [k]	[č] prieš i, y, e, ae, oe
D d	[d]		
E e	[e, ē]		
F f	[f]		
G g	[g]		[dž] prieš i, y, e, ae, oe
gn	[gn]		[nj]
H h	[h]		dažniausiai netaria
I i	[i, ī]; skiemens pradžioje [j]		
J j (pasitaiko kai kuriuose leidiniuose nuo XVI a.)	[j]		
K k	[k] (labai reta)		
L l	[l] visada minkšta	[l, l̥] minkšta ir kieta, kaip lietuvių kalboje	
M m	[m]	mišruosiuose dvigarsiuose – nosinis balsis (pan. kaip prancūzų kalboje)	
N n	[n]		
O o	[o, ō]		
P p	[p]		
Qu qu	[kv]		
R r	[r]		
S s	[s], tarp balsių [z]	visada [s]	
sc	[sc] prieš i, y, e, ae, oe	visada [sk]	[š / šč] prieš i, y, e, ae, oe
T t	[t]	visada [t]	
ti	junginį prieš balsį tariame [ci] ¹		
U u (įvesta XVI a., Antikoje rašoma V)	[u, ū]		
ngu	[ngv] prieš balsį		
sua / sue	[sva / sve] kai junginys yra viename skiemenyje		
V v	[v]	[w]	
X x	[ks], tarp balsių [gz]		
Y y (gr.)	[i, ī]	[ü, trumpa ir ilga]	
Z z (gr.)	[z]	[dz]	
Dvibalsiai			
au	[au]		
eu (gr.)	[eu] (graikiškuose žodžiuose arba antrinės kilmės)		
ei [ei]	labai retas (antrinės kilmės arba archaizmuose)		
ae	[ē]	[ai]	
oe	[ē]	[oi]	
Priebalsiniai dviraidžiai			
ch (gr.)	[ch]	[kh]	[k]
ph (gr.)	[f]	[ph]	
rh (gr.)	[r]	[rh]	
th (gr.)	[t]	[th]	

¹ išskyrus, kai: 1) prieš ti ir balsį pasitaiko s / t / x; 2) ti prieš balsį yra kirčiuotas; 3) ti prieš balsį yra graikiškuose skoliniuose. Šiais atvejais [ti] ir tariame [ti].

Rēgulāe accentuum Kirčiavimo taisyklės

1. Dviskiemenių žodžių visuomet kirčiuojame pirmąjį skiemenį²:

tērra žemė, hōmo žmogus, fēlix laimingas, vīvo gyvenu, cādo krentu

2. Daugiaskiemenių žodžių kirčiuojame

a) antrąjį nuo galo skiemenį, kai jis yra ilgas:

amīcus draugas, habēre turėti, thēsāurus lobis, magīster mokytojas

b) trečiąjį skiemenį nuo galo, kai antrasis nuo galo skiemuo yra trumpas³:

pópulus tauta, cīvītās valstybė, gáudeo džiaugiuosi, concórdia santarvė, áureus auksinis

3. Enklitikai **-que ir, -ne ar, -ve arba**, prisijungę prie žodžio galo visuomet pritraukia kirtį į antrąjį skiemenį nuo galo⁴:

puer puelláque berniukas ir mergaitė, bonus malúsve geras arba blogas, audísne? ar girdi?

Skiemenį laikome ilgu, kai:

1. skiemuo yra ilgas iš prigimties (nātūrā), kai jame yra ilgas balsis (**ā, ē, ī, ō, ū, ŷ**), dvibalsis (**au, eu, ei, ui**) arba buvęs dvibalsis (**ae, oe**);

2. skiemuo yra ilgas dėl pozicijos (positiōne), kai po balsio yra keli priebalsiai, taip pat **x [ks]** ir **z [z < dz]**;

3. Skiemens ilgu nepaverčia šie priebalsių junginiai:

1) **ch, ph, rh, th**;

2) **c /g, p /b, t /d + l /r** (vad. **mūta cum liquidā**, *sprogstamasis su sklandžiuoju*)⁵.

² Pasitaiko viena kita išimtis. Keli žodžių, kurių yra kritęs paskutinis skiemuo, kirčiuojame paskutinįjį skiemenį, pvz. **illūc** [*< illūce*] *į ten*; **adhūc** [*< adhūce*] *iki šiol* etc.

³ Išimtis: 2 linksniuotės vardų, besibaigiančių -ius šauksmininko kirčiuojamas antras nuo galo skiemuo, net jei yra trumpas (t. p. kritus paskutiniajam balsiui): Vergīlī *Vergilijau*, Caecīlī *Cecilijau*.

⁴ Išskyrus tuos atvejus, kai dėmenys neatskiriama suaugę į vieną žodį, pvz. paprastai kirčiuojama **ítaque taigi, tad**; **úndique iš visur**.

⁵ poezijoje **mūta cum liquidā** skiemenį kartais paverčia ilgu, kartais ne (plg. Ovidjaus hegzametre: *et prīmō similis volūcrī, mox vēra volūcris*)